

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI BOSH PROKURATURASI
HUZURIDAGI IQTISODIY JINOYATLARGA QARSHI
KURASHISH DEPARTAMENT

“RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA IQTISODIY
XAVFSIZLIKNI TA’MINLASH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI TO‘PLAMI

FUQAROLAR PLASTIK KARTALARI KIBRXAVFSIZLIGINI TA’MINLASH
TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH” (MY CARD MOBIL ILOVASI)

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA SUN'IY INTELLEKT

Ilmiy elektron jurnal

*Elektron nashr. 599 sahifa.
2026-yil, fevral.*

Bosh muharrir:

Mo'minov Baxodir Boltaevich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Nasimov Rashid

Muharrir:

Ulug'ova Baxtiniso Norpulatovna

Musahhih:

Ulug'ova Baxtiniso Norpulatovna

Dizayner:

Egamberdiyev Elyor

Tahrir hay'ati:

1. Mo'minov Bahodir (hay'at raisi)	12. Xamza Eshankulov (O'zbekiston)
2. Rashid Nasimov (hay'at raisi o'rinbosari)	13. Iles Xujayarov (O'zbekiston)
3. Marat Raxmatullayev (O'zbekiston)	14. Mexriddin Raximov (O'zbekiston)
4. Muxammadjon Musaev (O'zbekiston)	15. Murodjon Sultanov (O'zbekiston)
5. O'tkir Xamdamov (O'zbekiston)	16. Bekmurodov Ulug'bek (O'zbekiston)
6. Ali Xikmet (AQSh)	17. Alisher Qobilov (O'zbekiston)
7. Dmitriy Rodionov (Rossiya)	18. Iroda Abdullaeva (O'zbekiston)
8. Dilnoza Muhammadieva (O'zbekiston)	19. Burova Ekaterina (Rossiya)
9. Gayrat Ishanxodjaev (O'zbekiston)	20. Xodiyeva Gulmira (O'zbekiston)
10. Nodir Rahimov (O'zbekiston)	21. Sultonboyeva Munira (O'zbekiston)
11. Akmal Abdusalomov (J. Koreya)	

Jamoatchilik kengashi:

1. Gul Tokdemir (Turkiya)	8. Olga Dzyabenko (Ispaniya)
2. Umid Axmedov (Daniya)	9. Stefani Estlund (Lyuksemburg)
3. Marko Porta (Italiya)	10. Sanjar Iskandavor (O'zbekiston)
4. Xristo Beloev (Bolgariya)	11. Aydos Sarsembayev (Qirg'iziston)
5. Muxriddin Muhitdinov (J.Koreya)	12. Svetomir Vasilev (Bolgariya)
6. Boshtyan Brumen (Sloveniya)	13. Pap Solt (Vengriya)
7. Bibigul Koshoeva (Qirg'iziston)	

MUNDARIJA

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MOLIYA SOHASINING INNOVATSION RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	7
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, Mamadyarovna Go'zal Norboyevna	
MOLIYAVIY INKLYUZIYA VOSITALARI ORQALI CHEKKA HUDUDLARDA IQTISODIY FAOLLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARI.....	13
Eshov Mansur Po'latovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BOSH PROKURATURA HUZURIDAGI IQTISODIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISH DEPARTAMENTI FAOLIYATI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDAGI O'RNI.....	20
Babadjanov Atxam Axmadjanovich	
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ.....	26
Ахмедов Самандар Сайфуллоевич	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA BOJXONA XIZMATINING FISKAL FAOLIYATIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI. 32	
Farxodov Farrux Furqatovich, Toshpo'lotova E'zoza Latifjonovna	
SOLIQ MA'MURCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOT ULUSHINI QISQARTIRISH YO'LLARI	38
Mamatkulov Salimjon Raxmonkulovich	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA BOJXONA TO'LOVLARINI UNDIRISHNI RAQAMLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI	43
Pardayev To'liqin Nasirovich	
QARZ MUNOSABATLARINI RAQAMLASHTIRISH: IQTISODIY VA HUQUQIY MUNOSABATLARDAGI AHAMIYATI VA ISTIQBOLLARI	47
Quramboev Jamshid Rashid o'g'li	
EVALUATING THE EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS IN UZBEKISTAN USING A MULTIPLE LINEAR REGRESSION MODEL.....	50
Rakhimberdiev Kuvonchbek Bakhtiyorovich	
TASHQI SAVDO OPERATSIYALARIDA DEBITOR QARZDORLIKLARNI BOSHQARISHNING RAQAMLI MODEL VA RISK- MONITORING TIZIMI	56
Tashmuxeimedov Dilmurod Mirabzalovich	
WAYS TO REDUCE THE RISK OF DIGITAL ATTACKS IN BANKING AND GOVERNMENT FINANCIAL SYSTEMS.....	62
M.N. Umarova	
MOLIYALASHTIRISH MANBALARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH KICHIK BIZNES IQTISODIY XAVFSIZLIGINI MUSTAHKAMLASH OMILI SIFATIDA.....	69
Abduxakimov Eldor Djaloliddinovich	
TADBIRKORLIK VA KICHIK BIZNESDA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING NAZARIY MASALALARI.....	76
Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich	
MAHALLIY GILAM ISHLAB CHIQUVCHI KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH VA IQTISODIY XAVFSIZLIKDA TAHDIDLARNI KAMAYTIRISH YO'LLARI.....	81
Arziyeva Sevinch Shomurot qizi	
TASHQI SAVDODA XATARLARNI KAMAYTIRISHDA SAVDONI MOLIYALASHTIRISH VOSITALARIDAN FOYDALANISH.....	85
Babadjanov Shuhrat Atxamovich	
KORXONALAR IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING KONTSEPTUAL VA METODOLOGIK ASOSLARI.....	92
Jamoliddinov Jobirbek Bohodir o'g'li	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING METODOLOGIK JIHLATLARI.....	97
Karimov Alibek Valiyevich	
KICHIK BIZNES KORXONALARIDA ISHLAB CHIQUVCHI KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MARKETING TA'SIRINI BAHOLASH VA UNI BARTARAF ETISH MEXANIZMI.....	102
Kaypnazarova Gulshad Xojamuratovna	
КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В МАЛОМ БИЗНЕСЕ С ПОМОЩЬЮ SWOT-АНАЛИЗА.....	108
Набиев Бехзод Шавкатович	
TADBIRKORLIK VA KICHIK BIZNESNING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH HAMDA QO'LLAB-QUVVATLASHNING ILMIY-AMALIY JIHLATLARI.....	114
Tashmuxeimedova Yayra Atxamovna, Teshayev Sayimbek	
O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI MOLIYALASHTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	120
Toxirova Mushtariybegim Yashnarjon qizi	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA MOLIYAVIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH STRATEGIYASI	124

Tursunov Bobir Ortikmirzayevich, Umarova Nargiza Xoldarovna

РАЗРАБОТКА ЭФФЕКТИВНОЙ СТРАТЕГИИ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ТЕКСТИЛЬНОЙ
ПРОМЫШЛЕННОСТИ..... 134

Турсунов Бобир Ортикмирзаевич

KIMYO SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDA MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH
SAMARADORLIGINI OSHIRISH 141

Tursunxo’jayev Sardor Jamoliddin o’g’li

MAMLUKAT QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARI MOLIVAVIY XAVFSIZLIGIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLARNING
EKONOMETRIK TAHLILI 147

Umarova Nargiza Xoldarovna

YENGIL SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI..... 154

Sadriddinova Nigora

RAQAMLI MOLIVAVIY INKLYUZIYA VOSITALARI ORQALI TUMANLAR O’RTASIDAGI IJTIMOYIY FARQNI KAMAYTIRISH MODELI....
162

Xakimov Ziyodulla Ahmadovich, Tursunov Bobir Ortikmirzayevich, Adashaliyev Baxtiyorjon Valisher o’g’li

O’ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOT KO’LAMINI QISQARTIRISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O’RNI 170

Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o’g’li

YASHIRIN IQTISODIYOT KO’LAMINI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH: O’ZBEKISTON
BOJXONA ORGANLARI TAJRIBASI 176

Makamov Z.X., Soatov S.S.

RAQAMLI PLATFORMALAR ORQALI XALQARO SAVDODA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA’MINLASH MUAMMOLARI VA ULARNI
BARTARAF ETISH MEXANIZMLARI..... 182

Muxtorov Boburmizro Bahodir o’g’li

RAQAMLI TO’LOV TIZIMLARI VA ELEKTRON HISOB-KITOBLARNING YASHIRIN IQTISODIYOT ULUSHINI KAMAYTIRISH
MEXANIZMLARI..... 188

Norsafarov Bunyodshoh Muhiddinzoda

PROSPECTIVE INDICATORS FOR MANAGING THE LEGALIZATION OF THE INFORMAL SECTOR AND INFORMAL EMPLOYMENT
IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 192

Qoraboyev Nuriddin Pardaboy o’g’li

YASHIRIN IQTISODIYOT KO’LAMINI QISQARTIRISHDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN AHOLIGA KO’RSATILAYOTGAN BANK
XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING RAQAMLI YO’NALISHLARI..... 196

To’patillayeva Gulnoza Sirojiddin qizi

BIG DATA TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA SOLIQ RISKLARINI ANIQLASH VA YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH
IMKONIYATLARI..... 201

Yakubova Nargiza Tursunbayevna, Maxmudov Jasurbek Ulug’bek o’g’li

SOLIQLAR YOKI BOSHQA MAJBURIY TO’LOVLARNI TO’LASHDAN BO’YIN TOVLASH JINOYATI VA UNING MAMLUKAT
IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA’SIRI..... 208

Axmedov Zafar Bozorboyevich

DAVLATLARNING IQTISODIY JINOYATCHILIKKA QARSHI KURASHDAGI XALQARO HAMKORLIGI: XALQARO TASHKILOTLAR,
FATF STANDARTLARI VA AMALIY MEXANIZMLAR..... 213

Tashmuxeamedova Yayra Atxamovna

IQTISODIY JINOYATLARNI ANIQLASH VA ULARGA QARSHI KURASHISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYALARNING O’RNI ..221

Faxridinov Zafarjon Faxridin o’g’li, Tursunov Bobir Ortikmirzayevich, Tashmuxeamedova Yayra Atxamovna

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA AHOLINING MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI 226

Azlarova Mushtariybegim Abror qizi

RAQAMLI TO’LOV TIZIMLARI XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDA DAVLAT INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARINING ROLI..... 232

Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna, Azlarova Aziza Axrorovna

MOLIVAVIY SAVODXONLIK TUSHUNCHASI VA UNING IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI O’RNI..... 238

Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi, Sattorova Nasiba G’anijon qizi

AHOLI MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH BO’YICHA XORIJIY ILMIY YONDASHUVLAR
TAHLILI 244

Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna, Muzaffarova Dilbar Mamalatif qizi

MAHALLIY OLIMLAR TADQIQOTLARIDA MOLIVAVIY SAVODXONLIK VA BANK XIZMATLARI MASALALARI 251

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi

BANK PLASTIK KARTALARI VA SHAXSIY HISOB RAQAMLARINI NAZORAT QILISH TIZIMINING
NAZARIY ASOSLARI..... 258

Azlarova Aziza Axrorovna, Sattorova Nasiba G’anijon qizi

AUTENTIFIKATSIYA SXEMALARINI TAHLIL QILISH VA ULARNING AFZALLIKLARI HAMDA KAMCHILIKLARI..... 265

Ahmedova Nilufar Shukratovna, Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna PLASTIK KARTALAR XAVFSIZLIGIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI MAVJUD KIBRXAVFSIZLIK TAHDIDLARI TAHLILI	272
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi ILG'OR XORIJIY MAMLAKATLARDA PLASTIK KARTALAR VA RAQAMLI TO'LOVLAR XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH TAJRIBALARI: FINTECH PLATFORMALARINING QIYOSIY TAHLILI VA MYCARD MOBIL ILOVASINI TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA TAVSIYALAR	278
Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna, Mashrapova Sabina Turobjonovna AHOLI MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA IJTIMOY TARMOQLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA INDIKATORLARI	285
Eshpulatova Muazzam Barnoyevna AHOLINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI	292
Eshpulatova Muazzam Barnoyevna МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНКИ ЦИФРОВОЙ ЗРЕЛОСТИ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ	298
Назарова Гулчебра Нурмухамбетовна ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ЦИФРОВОЙ ЗРЕЛОСТИ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ УЗБЕКИСТАНА.....	305
Назарова Гулчебра Нурмухамбетовна MOLIYAVIY INKLIZIYADA KIBRXAVFSIZLIKNING O'RNI VA UNING BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: BANK MOBIL ILOVALARI MISOLIDA.....	313
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi MOLIYAVIY XIZMATLARDAN FOYDALANISHDA SOLIQ SAVODXONLIGINING O'RNI	318
Irgashev Anvar Farxodovich RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ALTERNATIV KREDIT SKORING TIZIMLARINING AHAMIYATI	322
Lazizbek Ravshanov Baxtiyor o'g'li THE ECONOMIC ESSENCE OF LABOR AND ITS INTERPRETATION IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS	325
Nomozov Ilhomjon Ziyadullah ugli O'ZBEKISTON KORXONALARIDA BIZNES JARAYONLARINI MODELLASHTIRISH AMALIYOTINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	328
Qarshiyeva Moxinur Olim qizi THE ROLE OF RITUALS IN ATTRACTING TOURISTS.....	331
Freshta Qayoumi O'ZBEKISTONDA REKREATIONS TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-AMALIY O'ZIGA XOS JIHATLARI.....	333
Po'latova Mavluda Sanjar qizi O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TARMOQLAR KESIMIDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI BAHOLASH	336
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIDAN O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI AMALIYOTIDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI VA RIVOJLANISH MUAMMOLARI	340
Valijonov X.A. IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA KICHIK SANOAT ZONALARIDAGI KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGI MASALALARI	344
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich KIMYO SANOATI KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA UNI OSHIRISHNING MAKRO DARAJADAGI TAHLILI	347
Suyarov Shahzod Salim o'g'li INVESTITSIYON MUHITNI SAMARALI BOSHQARISHDA INNOVATSION OMIL TA'SIRCHANLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	350
To'rayev Jasurali To'rayevich SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING IQTISODIY MEXANIZMI: DH-ROI-EM MODEL ASOSIDA	353
Omonov Olim Murodullaevich	

РИСКИ ЛИКВИДНОСТИ ПРИ ОБЕСПЕЧЕНИИ ТРАНСГРАНИЧНЫХ ДЕНЕЖНЫХ ПЕРЕВОДОВ.....	355
Садыков Азиз Миршарапович	
THE ROLE OF TECHNOLOGY IN RESTAURANTS AND ENHANCING OFFERINGS FOR TOURISTS.....	358
Freshta Qayoumi	
INVESTITSIYA FAOLLIQI MINTAQAVIY IQTISODIY XAVFSIZLIK OMILI SIFATIDA	360
Islamov Anvar Ashirqulovi	
ASSESSING DIGITAL MATURITY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: AN INTEGRATED FRAMEWORK APPROACH	363
Berdiyev Temurbek Makhmudullo ugli	
SANOAT TARMOG'INI IQTISODIY RIVOJLANTIRISH VA UNDAN SAMARALI FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	363
Ne'matov Shoxruxbek Ma'murjon o'g'li	
CHANGES IN TEXTILE INDUSTRY OUTPUT AND THE FACTORS INFLUENCING IT	367
Xushvaqtov Shuhrat Abduraufovich	
TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY HISOBOTI AUDITINING NAZARIYMETODOLOGIK ASOSLARI	371
Ibragimov Nodirbek Baxodir o'g'li	
O'ZBEKISTONDA TIJORAT BANKLARI AUDITINING HUQUQIY-ME'YORIY ASOSLARI VA HOZIRGI HOLATI.....	373
Ibragimov Nodirbek Baxodir o'g'li	
KAM XARAJATLI TASHUVCHILAR MODELINING MOHIYATI	376
Suyunov Alisher	
O'ZBEKISTONDA EKOLOGIK MEHMONXONALAR FAOLIYATINING SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA HORIIYIY TAJRIBANI QO'LLANILISHI.....	379
Abidova Dilfuza Igamberdievna	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ В ТУРИЗМЕ КАК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦИИ СПРОСА И ПРЕДЛОЖЕНИЯ.....	382
Абидова Дилфуза Игамбердиевна	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASH.....	385
M. M. Abdurahmanova	
ERKIN IQTISODIY ZONA ISHTIROKCHILARIGA BERILGAN SOLIQ IMTIYOZLARI	389
Davlayev G'olib Ashurovich	
KIMYO SANOATI KORXONALARIDA YASHIL TRANSFORMATSIYA VA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHNING ILMIY-AMALIY JIHATLARI	392
Xaydarova Kamola Axinjanovna	
ERKIN IQTISODIY ZONALARDA FAOLIYAT YURITUVCHI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI ZAMONAVIY INFRATUZILMA BILAN TA'MINLASHNING HUQUQIY VA IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	395
Davlayev G'olib Ashurovich	
O'ZBEKISTONDA QURILISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI VA INSTITUTIONAL ISLOHOTLAR	398
Asadova Maftuna Sa'dullayevna	
YASHIL IQTISODIYOTNI MOLIVALASHTIRISH ORQALI IQTISODIYOT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	401
Xolikov S.X.	
YASHIL IQTISODIYOTNI MOLIVALASHTIRISH ORQALI IQTISODIYOT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	404
S.X. Xolikov	
DAROMADLAR VA XARAJATLARNI BOSHQARISH KONSEPSIYALARI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR.....	408
Aymuxammedova Amina Kakajanovna	
QISHLOQ XO'JALIGI AGROTEKNOLOGIYALARINI MOLIVALASHTIRISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	411
Jolibekov Vladimir Baxtiyarovich	
TOWARDS A GREEN ECONOMY IN UZBEKISTAN: REGIONAL	

DEVELOPMENT AND ENVIRONMENTAL CHALLENGES	413
Khakimdjanova Surayyo Khabibullayevna	
TOWARD RESPONSIBLE HYDROCARBON DEVELOPMENT: SUSTAINABILITY AND ENVIRONMENTAL ACCOUNTABILITY	417
Kudratkhodjaeva Ziyoda Kamol kizi	
MINTAQAVIY IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING INSTITUTIONAL MECHANISMS	420
Islamov Anvar Ashirqulovich	
O'ZBEKISTON SANOAT TARMOG'INING HOZIRGI HOLATI VA IQTISODIY KO'RSATKICHLARI DINAMIKASI	423
Ne'matov Shoxruxbek Ma'murjon o'g'li	
TIJORAT BANKLARINING ONLAYN XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING XALQARO TAJRIBASI	427
Jumaniyozova M. Y.	
HAVO TRANSPORTIDA YUK TASHISH BOZORIDA KICHIK TADBIRKORLIKNING TASHKILIY-HUQUQIY SHAKLLARI: GSA/ GSSA AGENTLIK HAMDA EKSPEDITORLIK MODELLARI TAHLILI	430
Anvarova Dilfuza Abdusattor qizi	
RAQAMLI PLATFORMALAR VA IJTIMOY MEDIA TARMOQLARINING TURIZM SOHASIDA ISTE'MOLCHI XATTIHARAKATLARIGA TA'SIR MECHANISMS	435
Jumayev Bobomurod Nurmaxmat o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ELEKTRON XIZMATLARNING ISTIQBOLLARI VA TAHLILI	438
Otaboyev Nodirbek Oybek o'g'li	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA EKOLOGIK AKTIVLAR VA INVESTITSİYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	441
Mirzaev Komiljon Abdullajonovich	
BIOLOGIK AKTIVLARNI HAQQONIY QIYMATDA BAHOLASHNING KO'P OMILLI MODEL VA ULARNI BUXGALTERIYA HISOBIDA AKS ETTIRISH MASALALARI	444
Axmetova S. S.	
YASHIRIN IQTISODIYOTNING VUJUDGA KELISH OMILLARI VA SABABLARINING NAZARIY ASOSLARI	448
Raxmonov Azizjon Sadullayevich	
BOJXONA IMTIYOZLARI SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARIVA XALQARO TAJRIBASI	455
Latipov Jahongir Shavkatovich	
QURILISH SANOATI KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARINING TARKIBI VA ULARGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	459
Asadova Maftuna Sa'dullayevna	
MARKAZIY OSIYO MAMLUKATLARI IQTISODIY TIZIMLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING DINAMIKASI VA USTUVOR YO'NALISHLARI	463
Karimov Odiljon Boqiyevich	
SOLIQ NAZORATINI TRANSFORMATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	466
Donaboyev Dostonbek Xusan o'g'li	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHNING STRATEGIK TENDENSIYALARI	468
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna	
TIJORAT BANKLARIDA DEPOZIT SIYOSATINI SHAKLLANTIRISHNING KONSEPTUAL YONDASHUVLARI	471
Abduganiyev Shoxruxbek Shavkatbek o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XUSUSIY TIBBIYOT TASHKILOTLARIDA XARAJATLAR BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH VA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH	476
Primkulova Zilola Abrorovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIBBIY XIZMATLAR XARAJATLARINING	

BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH VA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI MUSTAHKAMLASH.....	480
Shamsikulova Moxina bonu Furkatovna	
MIGRATSIYA JARAYONLARINI BOSHQARISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	483
Yoqubjon Toxirov	
FORSAYT TEXNOLOGIYASI ORQALI TA'LIM MUASSASASI RAHBAR XODIMLARINING MA'NAVIIY QIYOFASINI SHAKLLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	487
Nuriyeva Umida Buribayevna	
PROJECT-BASED ORGANIZATIONS UCHUN KOMPETENSIYAGA ASOSLANGAN KADRLAR SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	491
Qarshiboyev Jasur Fazliddin o'g'li	
SUG'URTA SHARTNOMASINING HAYOTIY SIKLI BO'YICHA XARAJATLARNI GURUHLASH MASALALARI.....	494
Murodov Habibullo Qodir o'g'li	
TIJORAT BANKLARI RESURLARI TARKIBIDA AHOLI OMONATLARI ULUSHINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI.....	498
Melikov Otabek Maxmadaminovich	
“MUVAFFAQIYATLI HARAKATLAR” (SUCCESSFUL EFFORTS) USULI ASOSIDA GEOLOGIYAQIDIRUV XARAJATLARINI KAPITALLASHTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	500
Rizayev Nurbek Qodirovich	
Izbasarov Bahodir Ergashevich	
BIZNESDA RISKLARNI BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	504
Abdukarimova Muslima Abduaziz qizi	
AHOLINI IJTIMOIIY HIMOYA QILISH IJTIMOIIY INSTITUTINING MOHIYATI, ROLI VA AHAMIYATI.....	507
Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna	
MAXSUS IQTISODIY VA SANOAT ZONALARIDA KO'P TARMOQLI KORXONALAR FAOLIYATINI BOSHQARISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR VA MODELARDAN FOYDALANISH.....	510
Xusanova Malohat Mingnorovna	
XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSION FAOLIYATNING NAZARIY MODELI VA ILMIY YONDASHUHLARI.....	513
Abikayumov Bekzod Turdiniyozovich	
TEMIR YO'L TRANSPORTIDA BOJXONA NAZORATI VA RASMIYLASHTIRUVINI RAQAMLASHTIRISH: ERISHILGAN NATIJALAR, STATISTIK TAHLIL VA USTUVOR YO'NALISHLAR.....	517
Berdiyev Abbas	
THE RELATIONSHIP BETWEEN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT PRACTICES AND ACADEMIC STAFF WORK EFFICIENCY.....	522
Sultonboyeva Munira Bahodirovna	
Sultanova Kamila Muktorali kizi	
FEATURES OF INVESTMENT BEHAVIOUR IN THE CONTEXT OF FINTECH DEVELOPMENT.....	527
Karimova Nurjakhon Olim kizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSIYALARNING ROLI.....	532
Amirov Otabek Xudoyberdi o'g'li	
TEMIR YO'L TRANSPORTINING SAMARALI RIVOJLANISHINI TA'MINLASH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBA.....	535
Mannonov Shoxruhmirza Abdurashid o'g'li	
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI SOHASI MOLIIYAVIIY NATIJALAR AUDITIDA RAQAMLI VOSITALAR VA IQTISODIY-MATEMATIK MODELASHTIRISH.....	539
Bekchanov Faxriddin Atabekovich	

МОДЕРНИЗАЦИЯ СИСТЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ ЭКСПОРТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА.....	543
Караматдинова Айсауле Парахатовна	
MINTAQALARDA GENERATIV SUN'YI INTELLEKT INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	546
Saidov Jaloladdin Allaberganovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA INTERNETMARKETING TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH	550
Pirmatov Oybek Shovkat o'g'li	
KORXONALARNING INVESTITSION LOYIHALARNI MOLİYALASHTIRISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	554
Almanov Xurshid Ismoilovich	
SANOAT KORXONALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH	557
Choriyev Tolib A'zamovich	
ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВЫХ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПЛАТФОРМ НА ПОВЕДЕНЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ИНВЕСТОРОВ ФОНДОВОГО РЫНКА	563
Каримова Нуржахон Олим кизи	
HUDUDLARNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH ORQALI MINTAQAVIY RIVOJLANISHNI QO'LLABQUVVATLASHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	568
Ismoilov Azizbek Rustamjon o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O'ZBEKISTON SANOATINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	572
Isoqova Aziza Alisher qizi	
O'ZBEKISTONDA TIBBIY TA'LIMNI RAQAMLASHTIRISHDA INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	576
Nazarov Baxrom Mustafayevich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O'ZBEKISTON SANOATINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	579
Isoqova Aziza Alisher qizi	
KAPITAL BOZORI ORQALI TIJORAT BANKLARI RESURS BAZASINI KENGAYTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	582
Otabek Oltiboyev	
EKSPORT FAOLIYATIDA VALYUTA NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISH: KONSIGNATSIYA, DEBITOR QARZDORLIK VA RAQAMLASHTIRISH	585
Israilov Avazbek Rustam o'g'li	
НОВЫЙ ЭТАП ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ РЕФОРМЫ И ТРАНСФОРМАЦИЯ РЫНКА КАПИТАЛА.....	589
Камола Назарова	
XALQARO UNIVERSITET MENEJMENTIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA MA'LUMOTLARGA ASOSLANGAN BOSHQARUV.....	593
Tursunmuratov Sherzod Turdimuratovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TO'QIMACHILIK SANOATIDA RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH VA IQTISODIY RISKLARNI BOSHQARISH.....	595
Nurullayeva Mexribon Muratovna	
OLIY TA'LIM TASHKILOTLARINING MILLIY VA XALQARO REYTING INDIKATORLARI MUVOFIQLIGI: BOSHQARUV TAHLILI.....	598
Mamajonova Muxlisaxon Muzaffar qizi	
ФИНАНСОВАЯ ПРОЗРАЧНОСТЬ ТЕКСТИЛЬНОГО ПРЕДПРИЯТИЯ КАК УСЛОВИЕ ДОСТУПА К БАНКОВСКОМУ КРЕДИТОВАНИЮ.....	603
Дадабоева Муштари Хамидиллаевна	
O'ZBEKISTONDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH: MAVJUD HOLAT, MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	606
Saidakbarova Ziyoda Doniyor qizi	

TOMORQA XO’JALIGI FAOLIYATIDAN KELADIGAN DAROMADLARNI IQTISODIY PROGNOZLASH	611
--	-----

Ulugbek Nurullaev

TOMORQA XO'JALIGI FAOLIYATIDAN KELADIGAN DAROMADLARNI IQTISODIY PROGNOZLASH

Ulugbek Nurullaev

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti mustaqil izlanuvchisi

E-mail: nurullaevulugbek07@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9022-4638

Annotatsiya. Mazkur ilmiy tadqiqot ishida Samarqand viloyati statistika ma'lumotlari asosida viloyatda tomorqa xo'jaliklari faoliyatining 2026–2032-yillar prognoz ko'rsatkichlari ishlab chiqilgan. Prognoz ko'rsatkichlarini ishlab chiqishda ARIMA modelidan foydalanilgan. Tahlil natijalariga ko'ra, Samarqand viloyatida 2032-yilda 2025-yilga nisbatan tomorqa xo'jaliklari soni 97,3 mingga yoki 16,1 foizga oshishi va viloyatda o'rtacha tomorqa yer maydoni 0,3 sotixga yoki 6,4 foizga kamayishi ilmiy asoslangan. Olingan tahlil natijalari asosida tomorqa xo'jaliklari faoliyatini rivojlantirish borasida ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: tomorqa xo'jaligi, AR, ARMA, ARIMA, ekin maydoni, Dickey–Fuller testi, oq shovqin.

Abstract. This study develops forecast indicators for household plot farming activities in the Samarkand Region for 2026–2032 based on regional statistical data. The ARIMA model was used to generate the forecasts. The results indicate that, by 2032, the number of household plot farms in the Samarkand Region is expected to increase by 97.3 thousand, or 16.1%, compared with 2025, while the average household plot area is projected to decrease by 0.3 sotix, or 6.4%. Based on the findings, scientifically grounded proposals for the development of household plot farming activities were formulated.

Keywords: household plot farming, AR, ARMA, ARIMA, cultivated area, Dickey–Fuller test, white noise.

Аннотация. В данной научно-исследовательской работе на основе статистических данных Самаркандской области разработаны прогнозные показатели деятельности приусадебных хозяйств региона на 2026–2032 годы. Для разработки прогнозных показателей использована модель ARIMA. По результатам анализа установлено, что в Самаркандской области в 2032 году по сравнению с 2025 годом количество приусадебных хозяйств увеличится на 97,3 тыс., или на 16,1 %, а средняя площадь приусадебного земельного участка сократится на 0,3 сотки, или на 6,4 %. На основе полученных результатов анализа разработаны научно обоснованные предложения по развитию деятельности приусадебных хозяйств.

Ключевые слова: приусадебное хозяйство, AR, ARMA, ARIMA, посевная площадь, тест Дики–Фуллера, белый шум.

KIRISH

Mamlakatimizda kambag'allikni qisqartirish, ularning farovon hayot kechirishi uchun ijtimoiy-iqtisodiy qo'llab-quvvatlash maqsadida kam ta'minlangan va muhtoj oilalarga moddiy yordam berish, bolalar, yoshga doir, ish stajiga ega bo'lmagan keksa yoshdagi va mehnatga layoqatsiz aholiga hamda nogironlar parvarishi bilan band bo'lgan fuqarolarga parvarishlash nafaqasini tayinlash to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 25-iyuldagi "O'zbekiston Respublikasi aholisini ijtimoiy himoya qilish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-175-sonli Farmoni qabul qilindi. Mazkur strategiya Xalqaro mehnat tashkiloti, Jahon banki va Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bolalar jamg'armasi tomonidan 2020-yilda tayyorlangan "O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimini baholash" natijalari va tavsiyalariga asoslanib ishlab chiqildi [1].

Shu o'rinda, qishloq aholisi bandligini ta'minlash va ularni daromadli qilish maqsadida 235 ming gektar paxta va g'alla maydoni qisqartirilib, qishloq aholisi uchun 30–50 sotixdan yer ajratilib, natijada ishsiz aholining 800 ming nafari daromadli bo'ldi [2]. O'lis hududlarda qishloq aholisi bandligini ta'minlashda yaylov yerlaridan samarali foydalanish maqsadida yaylov xo'jaliklariga tegishli bo'lgan yerlar chorva boqish, pista va bodom kabi ko'chatlarni ekish uchun aholiga 30 yilgacha ijaraga berilishi belgilangan. Shu bilan birga, o'lis hududlarda aholi uchun qishloq xo'jaligi faoliyatidan keladigan daromad muhim ahamiyatga ega. Shu o'rinda, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 14-fevraldagi "Tomorqa yer egalari va dehqon xo'jaliklari faoliyatida zamonaviy tashkiliy tizimni joriy qilish va moliyaviy qo'llab-quvvatlashning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-22-son Farmoni asosida tomorqa yerlari va dehqon xo'jaliklari yer maydonlaridan samarali

foydalanish, sohaga zamonaviy boshqaruv tizimini joriy etish, mahallalarning ixtisoslashuvidan kelib chiqqan holda yuqori daromadli va eksportbop mahsulotlar yetishtirishni moliyaviy qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor berildi [3].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Keyingi yillarda turli xil ekologik muammolarni boshqarish bosqichma-bosqich institutsional strategiyalarni talab qiladi [4]. Ayniqsa, olis hudud aholisining aksariyati qishloq xo'jaligi faoliyatidan keladigan daromadga tayanishi, bunday iqlim va ekologik muammolar faoliyatdan keladigan daromadga ta'sir ko'rsatib, xavflarning oldini olishda va/yoki ijtimoiy-iqtisodiy tomondan qo'llab-quvvatlashni talab etadi. Bu borada qishloq hududlarida qishloq xo'jaligi faoliyati bilan bog'liq noqishloq xo'jalik faoliyatlarini rivojlantirish aholi daromadlarini diversifikatsiya qilish imkoniyatini beradi [5]. Shu bilan bir qatorda, qishloq aholisining ovqatlanish xilma-xilligini yaxshilaydi [5]. Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, hududlarda qishloq va noqishloq xo'jaliklari faoliyatini integratsiyalashtirish [7] va bu borada mexanizmni amalga oshirish xo'jaliklar faoliyatidan keladigan daromadni oshiradi, resurslardan foydalanish, xavflarni kamaytirish va ishlab chiqarish faoliyatini diversifikatsiya qilish imkonini beradi. Biroq qishloq va noqishloq xo'jaliklari faoliyatini yuritishda qishloq aholisining, ya'ni bilim-ko'nikmalarini rivojlantirish [8], faoliyat barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Tomorqa xo'jaliklari faoliyatidan keladigan daromadni oshirishda xo'jaliklarda o'simlikchilik va chorvachilik faoliyatini birga olib borish qishloq aholisi daromadini oshiradi [9].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot ishida Samarqand viloyati statistika ma'lumotlari [11] asosida Samarqand viloyatida tomorqa xo'jaliklari faoliyatining 2026–2032-yillar prognoz ko'rsatkichlari ishlab chiqildi. Tomorqa xo'jaliklari sonining oshishi bevosita qishloq aholisining oshishi va/yoki qishloqlarda oilalar sonining yillar davomida oshib borishi bilan izohlanadi. Mazkur holat, qishloqlarda aholi soni yoki oilalar sonining oshib borishi tomorqa yer egalari tomonidan farzandlari oilali bo'lgandan keyin alohida oila xo'jaligi sifatida tomorqa yerlarini bo'lib berishlari bilan bog'liq. Umuman olganda, tomorqa yer maydonlari hajmi o'zgarmagan, biroq o'rtacha bir tomorqa xo'jaligi hisobiga to'g'ri keladigan yer maydoni kamayib borgan. Xususan, 2025-yilda 2015-yilga nisbatan 1,9 sotix yoki 26,8 foizga kamaygan. Tomorqa yer maydonlari hajmining kamayishi mamlakatda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmiga ta'sir ko'rsatadi.

ARIMA modellaridan foydalanib Samarqand viloyatida tomorqa xo'jaliklari faoliyati prognozini hisoblab chiqsak-da, keyingi bosqichda ular qanday tanlab olinganligini keltirib o'tish muhimdir. ARIMA modelidan olingan natijalarni prognoz qilish quyidagi bosqichlar yordamida aniqlanadi: (i) ARIMA modeli tenglamasi kengaytirilgan tartibda yozib chiqiladi. Bunda erksiz o'zgaruvchi chap tomonda va qolgan barcha erkli o'zgaruvchilar o'ng tomonda qoldiriladi; (ii) tenglamaning o'ng tomonida kuzatiladigan yillar bo'yicha ularning prognozlari bilan, xatolarni nolga va bazis yillaridagi xatolarni mos keladigan qoldiqlar bilan almashtirish lozim.

Autoregressive (AR) models — bu bir davrda o'zgaruvchining qiymati bo'lgan model bo'lib, oldingi davrlardagi qiymatlari bilan bog'liqdir. Moving average (MA) models — o'zgaruvchining o'zaro bog'liqligini hisobga oladi va oldingi davrlarning qoldiqlaridan (residuals, qaysiki bizning modeldagi error bilan bog'liq) hisoblaydi. Autoregressive moving average (ARMA) model — yuqorida keltirilgan AR va MA modellarning qo'shilishi natijasini izohlaydi. Bunda, (i) ARMA modeli — bu o'zidan bir yil oldingi yoki ma'lum davr oldingi ko'rsatkichning o'zgarishi bilan ularning qoldiqlari yig'indisini o'zida aks ettiradi; (ii) ARMA (p, q) — bunda p va q lar o'zidan nechta yil oldingi davrni ifodalaydi; (iii) agar p va q davrni ifodalovchi koeffitsiyent ishorasi musbat bo'lsa, unda ko'rsatkichlar ma'lum davrgacha tushib va ko'tariladi, biroq umumiy ma'lum davrlar ichida tushish bo'ladi.

Dastlab, Samarqand viloyatida tomorqa xo'jaliklari faoliyati davriy ma'lumotlarining statistik tavsifini aniqlash talab etiladi (1-jadvalga qarang).

1-jadval.

O'zgaruvchilarning statistik tavsifi¹

O'zgaruvchilar	O'rtacha	Standart og'ish	Min	Max
t_soni	537.1	32.156	511.2	605.9
ekin_m	6.4	.646	5.14	7.13

*Izoh: t_soni - tomorqa xo'jaliklari soni, birlik ming; ekin_m - o'rtacha tomorqa xo'jaligi maydoni, sotix;

1 Statistika ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitobi

O'zgaruvchilarning statistik tavsifiga ko'ra, ularning o'rtacha ko'rsatkichidan bir xil uzoqlikda bo'lgan standart og'ish ham minimum va maksimum ko'rsatkichlarini qisman o'z ichiga olgan. 2004–2025-yillar davomida viloyatda o'rtacha tomorqa yer egalari soni 537,1 ming nafarni tashkil etgan, mos yillarda minimum 511,2 ming nafarni va maksimum 605,9 ming nafarni tashkil etgan. Viloyatda o'rtacha tomorqa yer egalari hisobiga ekin maydoni 6,4 sotixni tashkil etgan bo'lsa, qaysidir yilda esa maksimum 7,13 sotixni tashkil etgan. O'zgaruvchilarning har biri oldingi yildagi o'zgarishga nisbatan statsionar yoki nostatsionarligi tekshirilishi talab etiladi. Bu borada tasodifiy "Oq shovqin" testi amalga oshirildi. "Oq shovqin" testi diagnostik tekshiruvlarga ishonchli muqobil variantni taqdim etadi, qaysiki vaqtli qator ko'rsatkichlari uchun ARIMA modelashtirishda. ARIMA modelida laglar (Lags) — bu o'zidan 1 yil oldingi yoki ma'lum davr oldingi farqi bo'lib, vaqt kesimida davrlarda o'zgarish bo'lishini talab etadi. Oq shovqin (white noise) — tafovutlarning o'rtachasi 0 yoki ularning o'zgarishi o'zgarmas bo'lishidir.

Samarqand viloyatida tomorqa xo'jaliklari faoliyati bilan bog'liq faoliyatni ifodalovchi o'zgaruvchilarning bir yil oldingi o'zgarishga nisbatan qiymatlari statsionarligini tekshirishda Kengaytirilgan Dikki-Fuller statistik testi (Augmented Dickey–Fuller test)dan foydalanildi (2-jadvalga qarang).

2-jadval.

Kengaytirilgan Dikki-Fuller testi(Dickey–Fuller test) natijasi²

O'zgaruvchilar	Test statis-tikasi	1% kritik qiymat	5% kritik qiymat	10% kritik qiymat	Test turi
t_soni***	-3.793	-2.552	-1.734	-1.330	Drift- regressiyasi
ekin_m***	-4.474	-2.552	-1.634	-1.378	Drift- regressiyasi

*Izoh: t_soni — tomorqa xo'jaliklari soni, ming birlik; ekin_m — o'rtacha tomorqa xo'jaligi maydoni, sotix; saqlash — qishloq xo'jaligi mahsulotlarini saqlash omborlari soni, birlik; em_sh — omuxta-yem shoxobchalari soni, birlik; ch_bosh — chorva mollari bosh soni, ming bosh.

2-jadvalda keltirilgan Kengaytirilgan Dikki-Fuller statistik testi natijasiga ko'ra, viloyatda tomorqa xo'jaliklari soni va o'rtacha tomorqa xo'jaligi maydonining 1 foizlik (***) darajada statsionarligi aniqlandi. Shuningdek, viloyatda tomorqa xo'jaliklari soni va o'rtacha tomorqa xo'jaligi maydonining muntazamligi tekshirildi (3-jadvalga qarang).

3-jadval.

Samarqand viloyatida tomorqa xo'jaliklar sonini prognozlashda ARIMA model natijalari³

ARIMA qiymatlari	ARIMA (1,1,2)	ARIMA (2,1,1)	ARIMA (1,2,1)	ARIMA (2,2,2)
t_soni (tomorqa xo'jaliklari soni)				
O'zgarmas qiymat	4.09	4.113	.698	.768
L1.ar	.132	-.268	.081	-.245
L2.ar		-.254		-.333
L1.ma	.062	.473	-.999***	-.615
L2.ma	-.331			-.385
Sigma	14.352	14.282	15.199	13.732
AIC	181.743	181.562	174.498	177.164
BIC	186.965	186.784	177.485	183.139

* p<0.1, ** p<0.05, *** p<0.01

3-jadval tahlil natijalariga ko'ra, Samarqand viloyatida tomorqa xo'jaliklari sonini ifodalovchi o'zgaruvchi uchun ARIMA(1,2,1) modeli tanlab olindi. Shartga ko'ra, o'rnatilgan modelda eng ishonchli qiymatlarni aniqlashda AIC (Akaike Information Criterion) va BIC (Bayesian Information Criterion) test natijalari e'tiborga olinadi. ARIMA modellarida to'rtta variantdan eng ishonchli qiymatlarni qabul qilishda, qaysi variantda AIC (Akaike Information Criterion) va BIC (Bayesian Information Criterion) tanlov mezonlariga ko'ra eng kichik qiymatga ega bo'lsa, shu variant qabul qilindi. Shu o'rinda, Samarqand viloyatida o'rtacha tomorqa xo'jaligi maydonining muntazamligi ham tekshirildi (4-jadvalga qarang).

² Statistika ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitobi

³ Statistika ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitobi

4-jadval.

Samarqand viloyatida o'rtacha tomorqa xo'jaligi maydonini prognozlashda ARIMA model natijalari⁴

ARIMA qiymatlari	ARIMA (1,0,0)	ARIMA (0,0,1)	ARIMA (1,0,1)	ARIMA (1,1,1)
ekin_m (o'rtacha tomorqa xo'jaligi maydoni)				
O'zgarmas qiymat	6.244***	6.399***	6.260***	-.081**
L1.ar	.905***		.889***	.810***
L1.ma		.694**	.069	-1.000
Sigma	.313***	.450***	.312***	.291***
AIC	19.047	33.971	20.940	14.901
BIC	22.319	37.244	25.304	18.034

* p<0.1, ** p<0.05, *** p<0.01

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur ARIMA regressiya modelida olingan tahlil natijalari asosida Samarqand viloyatida 2026–2032-yillar davomida tomorqa xo'jaliklari va unga bog'liq noqishloq xo'jaliklari faoliyati bilan bog'liq o'zgaruvchilarning prognoz ko'rsatkichlari ishlab chiqildi (5-jadvalga qarang).

5-jadval.

2026-2032-yillarda Samarqand viloyatida tomorqa xo'jaliklar va unga bog'liq noqishloq xo'jaliklar faoliyati bilan bog'liq faoliyatning prognoz ko'rsatkichlari⁵

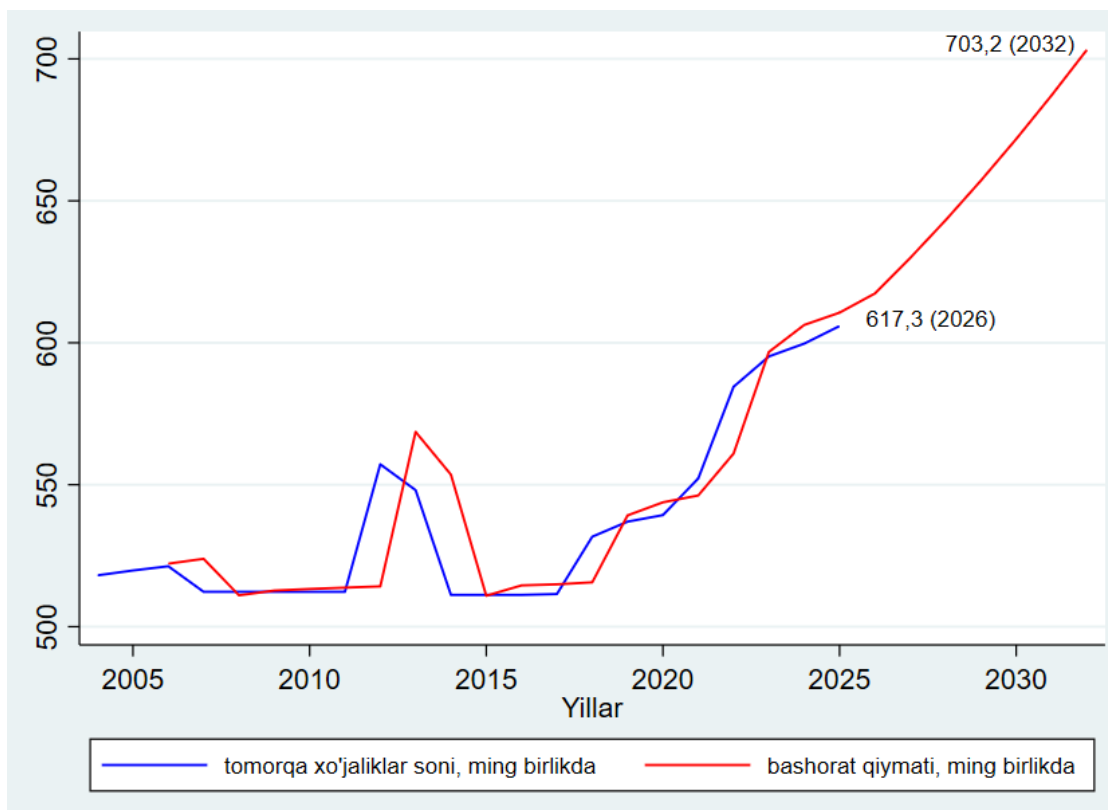
Yillar	Tomorqa xo'jaliklari soni, birlik ming	O'rtacha tomorqa xo'jaligi maydoni, sotix
2025	605,9	5,16
2026	617,3	5,13
2027	627,9	5,1
2028	643,1	5,06
2029	657,1	5,01
2030	671,7	4,95
2031	687,1	4,89
2032	703,2	4,83
2032-yil 2025-yilga nisbatan o'zgarishi		
Mutloq (+/-)	97,3	- 0,3
Nisbiy (%)	116,1	93,6

5-jadval tahlil natijalariga ko'ra, Samarqand viloyatida 2032-yilda 2025-yilga nisbatan tomorqa xo'jaliklari soni 97,3 ming yoki 116,1 foizga oshishini tahlil natijalari ko'rsatmoqda. Biroq, tomorqa xo'jaliklari sonining oshishi bilan o'rtacha tomorqa xo'jaligi hisobiga ekin maydonlari hajmi o'rtasida teskari bog'liqlik mavjud. Xususan, 2032-yilda 2025-yilga nisbatan viloyatda o'rtacha tomorqa yer maydoni 0,3 sotixga yoki 6,4 foizga kamayadi. Ushbu kamayish qishloq hududlarida aholi soni va/yoki oila xo'jaliklari sonining oshishi bilan izohlanishi mumkin [10].

Shu o'rinda, Samarqand viloyatida 2004–2025-yillarda tomorqa xo'jaliklari faoliyati prognoz ko'rsatkichining grafik ko'rinishini 1-rasmda ko'rishimiz mumkin.

4 Statistika ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitobi

5 Statistika ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitobi

1-rasm. Samarqand viloyatida tomorqa xo'jaliklari sonining istiqboldagi ko'rsatkichlari grafik ifodasi⁶

Samarqand viloyatida tomorqa xo'jaliklari sonining 2026–2032-yillar davomida o'zgarishiga O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 14-yanvardagi 22-son qaroriga muvofiq qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlarni yer turlari va maydoni bo'yicha har besh yilda davriy monitoring va xatlovdan o'tkazish amaliyoti ham ta'sir ko'rsatishi mumkin [12]. Mazkur monitoring natijalari yer resurslaridan foydalanish holatini baholash hamda tegishli boshqaruv qarorlarini ishlab chiqishda axborot manbai sifatida xizmat qilishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Qishloq hududi aholisi bandligi va daromadga ega bo'lishida tomorqa xo'jaliklari muhim ahamiyatga ega. Samarqand viloyatida tomorqa yer egalari soni 2026-yilda 2025-yilga nisbatan 11,4 ming nafarga, 2030-yilda 2025-yilga nisbatan 65,8 ming nafarga oshishini prognoz tahlillari ko'rsatmoqda. Biroq, tomorqa yer egalari sonining oshishi tomorqa ekin maydoni hajmining ham oshishini izohlamaydi. Turli davrlarda aholi uchun ajratilgan tomorqa yer maydonlaridan foydalanish jarayonida aholi va oilalar sonining ortib borishi natijasida ayrim tomorqa maydonlarining oila a'zolari o'rtasida taqsimlanishi kuzatilgan. Tahlil natijalari ushbu jarayon tomorqa xo'jaliklari sonining ortishi bilan birga, o'rtacha bir xo'jalik hisobiga to'g'ri keladigan ekin maydoni hajmining bosqichma-bosqich kamayishiga olib kelayotganini ko'rsatmoqda. Xususan, 2026-yilda 2025-yilga nisbatan o'rtacha bir tomorqa xo'jaligi hisobiga ekin maydoni 0,03 sotixga, 2027-yilda 2025-yilga nisbatan 0,21 sotixga kamayishini rasm ifodasida ko'rishimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 25-iyuldagi PF-175-son Farmoni. O'zbekiston Respublikasi aholisini ijtimoiy himoya qilish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida [Elektron resurs] // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. — URL: <https://lex.uz/docs/-6130265> (murojaat sanasi: 18.08.2026).
2. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning "Kambag'allikdan farovonlik sari" mavzusidagi III xalqaro forumning ochilish marosimida so'zlagan nutqi [Elektron resurs] // O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti. — 2025. — 17-sentabr. — URL: <https://president.uz/oz/lists/view/8500> (murojaat sanasi: 18.08.2026).

6 Statistika ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitobi

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 14-fevraldagi PF-22-son Farmoni. Tomorqa yer egalari va dehqon xo‘jaliklari faoliyatida zamonaviy tashkiliy tizimni joriy qilish va moliyaviy qo‘llab-quvvatlashning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida [Elektron resurs] // Qonunchilik ma‘lumotlari milliy bazasi. — URL: <https://lex.uz/docs/-7388132> (murojaat sanasi: 18.08.2026).
4. McGranahan G. Household environmental problems in low-income cities: An overview of problems and prospects for improvement // *Habitat International*. — 1993. — Vol. 17, No. 2. — P. 105–121. — DOI: 10.1016/0197-3975(93)90008-Z.
5. Lawi M.B., Omolehin R.A., Adeniyi O.R. Impact of non-farm livelihood diversification on food security and nutrition: evidence from North-Eastern Nigeria // *Cogent Food & Agriculture*. — 2025. — Vol. 11, No. 1. — Art. 2534223. — DOI: 10.1080/23311932.2025.2534223.
6. Muratov S.A., Hasanov S.T., Kalandarov R., Kurbonov S.P., Usmanova A. Economic Assessment of the Influence of Innovations on Income from Household Activities in the Framework of Digital Economy // *Proceedings of the 7th International Conference on Future Networks and Distributed Systems (ICFNDS '23)*. — New York : Association for Computing Machinery, 2023. — P. 33–41. — DOI: 10.1145/3644713.3644719.
7. Babu S., Darjee S., Alekhya G. Enhancing Farmer Prosperity: Implementing Integrated Farming Systems for Increased Income // *Agriculture Archives: An International Journal*. — 2022. — DOI: 10.51470/AGRI.2022.1.3.08.
8. Mengistu N.A. Farmer's adoption of indigenous knowledge-based off-farm and non-farm livelihoods and its determinants in Takusa Woreda, North-Western Ethiopia // *Cogent Economics & Finance*. — 2024. — Vol. 12, No. 1. — Art. 2364360. — DOI: 10.1080/23322039.2024.2364360.
9. Gupta V., Rai P.K., Risam K.S. Integrated crop-livestock farming systems: A strategy for resource conservation and environmental sustainability // *Indian Research Journal of Extension Education*. — 2012. — Special Issue, Vol. 2. — P. 49–54.
10. Hasanov Sh., Pardaev Kh., Saydullaeva F., Ismoilov S., Muratov Sh. Economic Assessment of the Factors Influencing Rural Population's Decision to Engage in Non-agricultural Activities // *Integrated Systems: AI-Augmented Engineering* / ed. by M.-R. Alam, M. Fathi, A. Pulatov. — Cham : Springer, 2026. — P. 156–170. — DOI: 10.1007/978-3-032-21981-7_13.
11. Samarqand viloyati statistika boshqarmasi. Samarqand viloyatining qishloq, o‘rmon va baliqchilik xo‘jaligi bo‘yicha rasmiy statistika ma‘lumotlari [Elektron resurs]. — Samarqand : Samarqand viloyati statistika boshqarmasi, 2025. — URL: <https://samstat.uz/> (murojaat sanasi: 18.08.2026).
12. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 14-yanvardagi 22-son qarori. Qishloq xo‘jaligiga mo‘ljallangan yerlarda monitoring ishlarini amalga oshirish, yerlarni muhofaza qilish va yer tuzish faoliyatini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to‘g‘risida [Elektron resurs] // Qonunchilik ma‘lumotlari milliy bazasi. — URL: <https://lex.uz/docs/-5823180> (murojaat sanasi: 18.08.2026).

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA SUN'IY INTELLEKT

Ilmiy elektron jurnal

(MAXSUS SON)

Bosh muharriri: Mo'minov Baxodir Boltaevich

Bosh muharrir o'rinbosari: Nasimov Rashid

Muharrir: Ulug'ova Baxtiniso Norpulatovna

Musahhih: Ulug'ova Baxtiniso Norpulatovna

Dizayner: Egamberdiev Elyor

“Raqamli transformatsiya va sun'iy intellekt” jurnali 23.10.2020-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№1124 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

